

Tekel'di Özel Oldu

Kerim Yanık

Kalebağ Likör Şarabı

Kaleciğin eşsiz üzümlerinden mamul.
Tatlı renk • Nefis koku • Emsalsiz lezzet
Trakya, Buzbağ, Narbağ gibi bunu da seveceksiniz
TECRUBE EDİNİZ

T. C. İNHİSARLAR İDARESİ

giriş

Adından da anlaşılacağı gibi özelleştirme; kamunun ekonomideki rolünün kısmen ya da tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Yani özelleştirme, millileştirmenin tamamen tersini savunur.

Özelleştirmeyi savunan kesimlerin ileri sürdükleri en önemli tez, kamunun ekonomik kaynakları rasyonel biçimde kullanmayarak verimliliği azaltmış olmasıdır. Özelleştirmelerle rekabetin artacağı, yabancı teknolojinin ülkeye girişinin hız kazanacağı, özelleştirmeyle elde edilecek gelirlerin, devletin iç ve dış finansman giderlerine katkı yapacağı, yabancı sanayinin özendirileceği gibi konularda ivme yaratılacağı öne sürülmektedir.

Bu genel yaklaşımları irdelediğimizde, özede Tekel'in alkollü içkiler bölümünün özelleştirilmesiyle nasıl örtüşebildiğine göz atalım:

Yapılan bu özelleştirmeyle bir kamu kuruluşu blok hâlinde (17 içki fabrikası birden) başka bir şirkete devrediliyor. Yani "tekelleşmenin önü kapanıyor" söyleminin aksine, var olan devlet tekeline özel sektör tekeline geçiş yapıldığı görülüyor.

Türkiye'de faaliyet gösteren fabrikaların rakı, şarap, bira, likör, viski, kanyak, brendi, vermut, votka ve cin üretimleri blok hâlinde el değiştirmiş oluyor. Yapılan bu özelleştirmeyle hangi rekabet koşullarının oluştuğuna varın siz karar verin.

İçki fabrikalarının tümünü satın alan firma, rakipsiz biçimde piyasada söz sahibi olurken, yatırım yapıp yabancı teknolojinin ülkeye girişi için neden harcama yapma çabası içinde olsun ki... Üstelik özelleştirme öncesi Tekel'in hemen tüm fabrikaları önemli harcamalar yapılmak suretiyle modernize edilmişti. Yani yenilenmiş ve modern içki teknolojileriyle desteklenmiş fabrikalar yeni sahiplerine âdeta altın tepside sunulmuş oluyordu.

Bu özelleştirme konusunda Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurumu'nun hazırlamış olduğu yenilip yutulmaz raporların dışında, Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun raporu da, Denetleme Kurumu'nun raporlarına destek anlamını taşıyordu.

Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun kaleme aldığı rapor, yanıltıcı propaganda yapıldığını, hazinenin gelir elde etmediğine işaret etmektedir. Raporda, "hisse devrinin yapıldığı tarih itibarıyla 262 Milyon 384 bin dolar değerindeki net aktif (öz

kaynak), 292 milyon dolara satın alınmış oldu. Bu devir karşılığında 29 milyon 616 bin dolar gelir elde edilmiştir. Bu gelir, devredilen markaların kira geliridir. Böyle bir hükmün sözleşmeye konulması, devir esnasında markaların kira değerinin tespitinin eleştirilmesinin önünü de tıkamıştır. Böylece özelleştirme sonucunda hiçbir gelir elde edilememiştir” denilmektedir.

Tekel Genel Müdürlüğü'nün tüm hesaplarını gün be gün inceleyen Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun hazırlamış olduğu raporlar, daha da detaylandırılmış, yolsuzluk noktasına gelen satışı gözler önüne sermiştir. (Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurumu'nun özelleştirmelere yönelik daha geniş raporlar ileriki sayfalarda “EK-1” başlığı altında yerini alacaktır.) Bu raporu incelediğinizde yapılan usulsüzlükleri, hatta yolsuzluk derecesine vardırılan uygulamalara karşı, bir kamu denetçisinin nasıl isyan ettiğine tanıklık edeceksiniz. Günümüzde yapılan sayısız hukuksuz ve kişisel çıkara dayalı yolsuzluklara kayıtsız kalan ilgilileri gördüğümüzde çekinmeden ve yılmadan bu tür raporlara imzalarını koyanlara teşekkür etmeyi görev saymaktayım.

Özelleştirmelerle elde edilen gelirlerin rasyonel biçimde kullanılmadığı da ayrı bir sorun. En azından bu gelirlerin nerelerde ve nasıl kullanıldığına dair somut yanıtlara da bugüne kadar ulaşılammıştır.

Türkiye’de özelleştirme uygulamaları sonucu elde edilen gelirlerin kullanım esasları, 1994 yılında yürürlüğe giren ve özelleştirme uygulamalarının hukuki dayanağını oluşturan 4046 Sayılı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun” ile belirlenmektedir. Kanunun “özelleştirme fonu”nun kullanım alanlarını belirleyen 10. maddesi, “özelleştirme fonunun nakit fazlası, hazinenin iç ve dış ödemelerinde kullanılmak üzere hazine hesaplarına intikal ettirilir ve özelleştirme fonundan diğer herhangi bir fona AKTARIM YAPILAMAZ” hükümlerini taşımaktadır.

1986 yılında başlatılıp 2017 yılı sonuna kadar yapılan özelleştirmelerin toplam geliri 70 milyar dolar olarak gerçekleşirken, bu gelirlerin %80’i 2004 ile 2017 yılları arasında meydana gelmiştir. Bu tabloya baktığımızda, özelleştirilen ve kamunun tasfiyesinin, 2000’li yıllarda altın çağını yaşadığına tanık oluruz. Peki, bu zaman dilimi içinde özelleştirmelerden elde olunan gelirlere ne oldu dersenez; 70 milyar doları bulan özelleştirme gelirlerinin %30’u özelleştirilen kuruluşlara yapılan (sermaye katılımları, verilen banka kredileri, çalışanlara yönelik iş kayıpları, tazminatlar, pirimler vs) ödemeleri içermektedir. Yani %30’luk özelleştirme geliri, kamuya kaynak olarak aktarılamamış gelirleridir. Buna karşılık 50 milyar dolar civarındaki bir gelir ise hazineye ve Kamu Ortaklığı Fonu’na aktarılabilmıştır.

Kısaca kamunun Cumhuriyet tarihimiz boyunca kurmuş olduğu ve biriktirdiği ne

Atatürk'ün Nazilli Dokuma Fabrikası ziyareti.

var ne yok satılmış ve bu satışlardan elde edilmiş yaklaşık 50 milyar dolar iç ve dış borç ödemeleriyle baraj ve otoyolların finansmanına harcanmıştır. Âdeta borç ödeyebil-
mek için baba malını satan mirasyediler gibi hovardaca bir yol izlenmiştir. Bugün özel-
leştirme programında bulunan bazı gayrimenkuller ile otoyollara ve boğaz köprülerine
sıra geldiğini anlıyoruz. Yani sıra, kalan mirasın son kırpıntılarını satmaya gelmiştir.

4046 sayılı kanunun temel ilkeleri, yapılan özelleştirmelerden elde edilen gelir-
lerin, genel bütçe harcamalarında ve yatırımlarında, yani kamunun harcama ve ya-
tırmalarının finansmanında kullanılmadığını göstermektedir. Böyle olunca da, özel-
leştirme gelirlerinin büyüme üzerine olumlu etkilerinin olmadığı da görülmektedir.

Yapılan özelleştirmelerle, yabancı sermayenin özendirildiği doğrudur. Sayısını
artık bilemediğimiz birçok özelleştirme uygulamaları gibi, Tekel'in alkollü içkiler
bölümünün özelleştirilmesi de gerçek değerinin çok altındaki bir bedelle satılıyor;
satıştan birkaç yıl sonra bu kez yabancı bir şirkete devrediliyorsa, kabul etmeliyiz ki
yabancı sermaye doğal olarak teşvik edilmiş oluyordu.

24 Ocak kararlarının bir gereği olarak Türkiye'ye dayatılan özelleştirme hamlele-
riyle birçok ekonomik dinamiklerimiz bir bir elden çıkartılıyor, devletin sosyal ve eko-
nomik yapıları temellerinden çatırıyor, tarım ve sanayi gücümüz erir hâle geliyorsa,
özelleştirmelerin hangi unsurunun doğru olduğunu kabullenelim, söyler misiniz?